

Iespaidi no 6. starptautiskā gulbju pētnieku simpozija

RUSLANS MATROZIS,
matruslv@inbox.lv

Igaunijas Dabaszinātņu universitātē (*Eesti Maaülikool*) Tartu 2018. gada 16.–19. oktobrī notika 6. starptautiskais gulbju simpozijš (*6th International Swan Symposium*). Šādi pasākumi nodrošina iespēju speciālistiem no dažādām valstīm satīties un uzzināt jaunāko pētījumu rezultātus par dažādiem gulbju ekoloģijas un aizsardzības jautājumiem. Pirmā šāda tikšanās notika Slimbridžā (*Slimbridge*) Lielbritānijā 1971. gada decembrī, bet iepriekšējā – 2014. gada februārī Mērilendā (*Maryland*) ASV (*Rees, Cornely 2015*), un tajā pirmoreiz piedalījās arī mūsu valsts pārstāvis – Latvijas Dabas muzeja ornitologs un ziemeļu gulbju pētnieks Dmitrijs Boiko.

Šoreiz pasākuma rīkošanu uzņēmās igauņu kolēģi un ar to arī teicami tika galā. Pavisam 6. simpozijā piedalījās aptuveni 70 speciālisti no 14 Eiropas valstīm, kā arī no ASV, Islandes un Ķīnas. Lielākā skaitā bija pārstāvēta Igaunija un Lielbritānija. Trijās dienās tika nolasīti 31 referāts, kā arī bija apskatāmi 11 stenda referāti (poster). Pētījumu tematu sadalījums pa sugām bija šāds: taurētārgulbis *Cygnus buccinator* (5), paugurknābja *Cygnus olor* un ziemeļu gulbis *Cygnus cygnus* (pa 6), mazais gulbis *Cygnus columbianus* (16) un vairākas gulbju sugas (9).

No Latvijas simpozijā piedalījās divi pētnieki – Dmitrijs Boiko un šo

Dmitrijs Boiko pie simpozija stenda, 16.10.2018.

Foto: R. Matrozis

rindu autors Ruslans Matrozis, kuri nolasīja divus referātus: “2016. gadā ar raidītājiem Latvijā aprikotu ziemeļu gulbju spalvu maiņas vietas” (Boiko, Wikelski 2018) un “30 gadi (1988–2017) paugurknābja gulbju populācijas pētījumiem Rīgā (Latvijā)” (Matrozis 2018). Tāpat bija izvietoti divi stenda referāti: “Ziemeļu gulbju sastopamība, skaits un biotopu izvēle Latvijā un Lietuvā 1973.–2017. g.” (Boiko, Morkūnas 2018a) un “Ziemeļu gulbju ligzdošanas dispersija Latvijā un Lietuvā” (Boiko, Morkūnas 2018b).

Trešajā dienā notika ekskursija uz gulbju koncentrācijas vietām Peipusa ezera rietumu piekrastē un apkārtnes laukos. Tur bija iespēja vērot ap 1200 mazo gulbju, kas izmanto piekrasti par barošanās un atpūtas vietu migrācijas ceļā no ligzdošanas vietām Krievijas tundrās uz ziemošanu Rietumeiropā.

No referātiem vispārēju interesi izraisīja ķīniešu kolēģu prezentācija par divu mazo gulbju populāciju migrācijas ceļiem uz ziemošanas vietām Ķīnas austrumos (Zhang *et al.* 2018). Ar satelīta raidītājiem tika aprikoti 27 putni divās šīs sugas ligzdošanas areāla vietās – pie Jamala un Ļenas upes deltas, un tie visai precīzi noteica migrācijas maršrutus, laika patēriņu un pat lidošanas augstumu. Jāatgādina, ka pētnieki mazos gulbjus iedala četrās populācijās, kas atšķiras ar ziemošanas vietām. Eiropas teritorijā ziemo Krievijas ZR tundrās – no Kaņina

pussalas līdz Novaja Zemļa – ligzdojošie gulbji, savukārt tālāk uz austrumiem, Obas upes deltā, ligzdojošie ziemot pārlido uz Kaspijas jūru. Ķīnas austrumu daļā ziemo gulbji, kas ligzdo tundrā, posmā no Taimira līdz Ļenas upei, bet no Jakutijas un Čukotkas tundrām ligzdojošie ziemot Japānā.

Vispār mazo gulbju pētījumu referātiem (milzīgajā teritorijā no Lielbritānijas līdz Čukotkai ziemeļos un līdz Japānai un Ķīnai dienvidos) tika veltīta visa pēdējā simpozija diena, jo klimata pārmaiņu un citu faktoru ietekmē daļa mazo gulbju, kas agrāk ziemoja Eiropas valstīs, ir mainījuši ziemošanas vietas uz Vidusjūras un Kaspijas jūras reģioniem. Simpozija dalībnieki vieni no pirmajiem noskatījās jaunāko BBC dokumentālo filmu “Mystery of the Missing” (“Pazudušo noslēpums”) par mazo gulbju migrāciju, kura uzņemta akcijas “Gulbju lidojums” laikā (Sauša 2016). Kopumā tā bija interesanta, bet izpelnījās arī pamatotu kritiku gan par saraustīto sižeta līniju, gan vairāku epizožu apraksta neatbilstību sugas migrācijas stratēģijai.

Sarunās ar kolēģiem, kuri nodarbojas ar paugurknābja gulbju gredzenošanu, noskaidrojās savdabīgs fakts, ka Rīgas populācijas pētījums ir interesants ar to, ka pie mums pastāv iespēja gredzenot un kontrolēt gulbjus visu gadu. Citur (piemēram, leišu Kaunā un poļu Lodzā) ārpus ziemas sezonas gulbji parasti cilvēkiem netuvojas,

Foto: D. Bolko

Ruslans Matrozis stāsta par paugurknābja gulbju pētījumiem, 17.10.2018.

tāpēc tos atliek aprīkot ar kakla gredzeniem un veltīt vairāk laika un resursu viņu kontrolēšanai. Rezultātā mums ir uzkrāts krietni mazāk datu, piemēram, Lodzā vidēji 2,6 kontroles vienam putnam, bet Rīgā – 16. Pateicoties tam, ka uz un no spalvu maiņas vietām Latvijas piejūras ezeros un Pērnavas līcī pāri Rīgai (pa Daugavas baseinu) katru gadu pārlido daži tūkstoši gulbju, kas uz laiku pietāj piebarošanas un koncentrēšanās vietās, mēs varam sekot apgredzenoto īpatņu gaitām un iegūt daudz precīzāku informāciju par viņu uzturēšanās vietām gandrīz visa gada garumā.

Kopumā, vērtējot gan simpozijā dzirdēto un lasīto, gan īpaši no sarunām ar kolēģiem secināto, pētījumu jomā

tuvākajā nākotnē ir saskatāmas arī daudzas grūtības. Manuprāt, viena no galvenajām problēmām ir nelielā jaunās paaudzes vēlēšanās iesaistīties pētījumos, par ko skaidri liecināja arī vidējais simpozija dalībnieku vecums – ap 53 gadiem. Ilglaicīga interese, kad uz vienu putnu grupu koncentrējas vairākas desmitgades, ir fenomens, īpaši attiecībā uz samērā bieži sastopamām sugām un ar ierobežotu iespēju dabūt kaut cik regulāru finansējumu. Piemēram, no aptuveni 70 simpozija dalībniekiem vien 12 ir piedalījušies pirms desmit gadiem Daugavpilī notikušajā Eiropas gulbju pētnieku konferencē (Matrozis 2008). Daudzi gulbju pētījumiem veltījuši samērā neilgu savas dzīves daļu, taču simpozijā piedalījās arī leģendas – speciālisti,

kas ar šo sugu nodarbojušies gandrīz visu mūžu, t.i., vairāk nekā 40 gadus (vismaz kopš 70. gadiem): zviedrs Leifs Nilsons (*Leif Nilsson*, dz. 1941), poliete Marija Vjeloha (*Maria Wieloch*, dz. 1943), dānis Pelle Andersens-Harilds (*Pelle Andersen-Harild*, dz. 1945), somi Anti Hāpanens (*Antti Haapanen*) un angliete Eilina Rīsa (*Eileen Rees*, dz. 1956).

No citām problēmām varētu izcelt to, ka vairākās valstīs, kur tiek veikti gredzenoto gulbju pētījumi, nav attīstīts putnu vērotāju tīkls, kuri lasa (kontrolē) gredzenus un tādējādi palīdz uzkrāt vērtīgu zinātnisku informāciju. Piemēram, holandiešu Vims Tijsens (*Wim Tijssen*), lai izsekotu iezīmēto īpatņu gaitām pēc tam, kad tie pamet viņa pētījumu reģionu un pārlido uz kaimiņvalsti, daudzus gadus regulāri rīko mazo gulbju kakla gredzenu lasīšanas tūres uz Lielbritāniju. Neskatoties uz samērā lielo dabas draugu skaitu šajā valstī, gredzeni tiek lasīti visai maz.

Vēl jāpiebilst, ka pēdējo gadu tendence ir satelīta raidītāju izmantošana migrācijas pētījumiem, kas ļauj mazināt lauka darba apjomu un saņemt informāciju uzreiz datorā. Savukārt ilglaicīgajos populācijas pētījumos labākais (arī laika un finanšu resursu ziņā dārgākais) veids joprojām ir gredzenošana un regulāra šādu īpatņu izsekošana visā dzīves laikā (vidējais paaudzes dzīves ilgums ir 8–10 gadi).

Foto: R. Matrozis

Simpozija aulas panorāma, 17.10.2018.

Foto: R. Matrozis

Simpozija dalībnieki ekskursijā Peipusa ezera rietumu piekrastē, 18.10.2018.

Noslēgumā gribētu piebilst, ka pašreizējiem gulbju pētniekiem citīgi jāstrādā arī pie tā, lai turpmākajās desmitgadēs izaugtu jaunās paaudzes pētnieki, kas palīdzēs noskaidrot vēl nezināmas šo putnu dzīves niansas. Jaunas zināšanas ļaus nākotnē laikus reaģēt un mazināt

traucējošos faktorus gadījumā, ja pastāvēs negatīva populācijas skaita tendence ilgā periodā. Vairākās prezentācijās tika minēts, ka pēdējā desmitgadē, pastiprinoties klimata pārmaiņām un cilvēku saimnieciskās darbības ietekmei, vietām gulbju dzīvotnes tiek apdraudētas

vai pārveidotas. Piemēram, ostu būvēšana iznīcinājusi vairākas vēsturiskās sugas apstāšanās vietas Somu līcī pie Sanktpēterburgas (Kouzov *et al.* 2018). Arī nesena pētījumā Lielbritānijā (Newth *et al.* 2011), kad ziemojošajiem gulbjiem tika veikta ķermeņa starošana ar rentģenu, noskaidrojās, ka 13,6% ziemeļu gulbju un gandrīz 31,2% mazo gulbju ķermenī ir skrotis. Tas liecina, ka 21. gs. migrējošos putnus joprojām nelikumīgi šauj.

Viens no paņēmieniem, kā veicināt noturīgu interesi par gulbju pētījumiem, ir šādus starptautiskus simpozijus rīkot regulāri, ik pēc četriem gadiem. Tādas tikšanās tiešām ļoti iedvesmo, arī tāpēc, ka ļauj pārliecināties – ne tikai tu esi “apslimis ar gulbjiem”, tādu cilvēku dažādās valstīs ir gana daudz. Savstarpējās pārrunās rodas jaunas idejas un ieceres turpmākai sadarbībai.

Gribētos vēlreiz pateikties igauņu kolēģiem, īpaši Leho Luigujē (*Leho Luigujõe*), un pasākuma zinātniskajai komitejai par lieliski organizētu simpoziju, kurā man bija tas gods piedalīties! Paldies Juļum Morkūnam par jauku kompāniju ceļā turp un atpakaļ no simpozija.

Literatūra

- Boiko D., Morkūnas J. 2018a. Distribution, size and habitat choice of the Whooper Swan population breeding in Latvia and Lithuania, 1973–2017. In: 6th International Swan Symposium. Programme and book of abstracts: 60.
- Boiko D., Morkūnas J. 2018b. Natal dispersion of Whooper Swans in Latvia and Lithuania. In: 6th International Swan Symposium. Programme and book of abstracts: 62.
- Boiko D., Wikelski M. 2018. Moulting sites of Latvian Whooper Swan *Cygnus cygnus* cygnets tagged with transmitters in summer 2016. In: 6th International Swan Symposium. Programme and book of abstracts: 40.
- Kouzov S.A., Zaynagutdinova E.M., Mikhailov I.M., Batova P.R. 2018. Spring stopovers of swans on the Gulf of Finland. In: 6th International Swan Symposium. Programme and book of abstracts: 23.
- Rees E., Cornely J. 2015. Fifth International Swan Symposium. *Swan news* 11: 5–7.
- Matrozis 2008. Pirmā Eiropas gulbju konference. *Putni dabā* 11.1: 33–55.
- Matrozis R. 2018. 30 years (1988–2017) of the study of a Mute Swan *Cygnus olor* population in Riga (Latvia). In: 6th International Swan Symposium. Programme and book of abstracts: 45.
- Newth J., Brown M., Rees E. 2011. Incidence of embedded shotgun pellets in Bewick's swans *Cygnus columbianus bewickii* and whooper swans *Cygnus cygnus* wintering in the UK. *Biological Conservation* 144 (5): 1630–1637.
- Rees E., Cornely J. 2015. Fifth International Swan Symposium. *Swan news* 11: 5–7.
- Šauša I. 2016. Gulbju lidojums – 7000 km garais lidojums līdz mazajam gulbim. *Putni dabā* 2016/4 (76): 12–13.
- Zhang J., Deng X., Solovyeva D., Mylnikova A., Prokopenko O., Antonov A., Lameris T, Cio L. 2018. Migration of Tundra Swans (*Cygnus columbianus bewickii*) in the Eastern Palearctic using GSM tracking: difference between two breeding populations. In: 6th International Swan Symposium. Programme and book of abstracts: 43.

Summary

Impressions at the 6th International Swan Symposium /Ruslans Matrozis/

The article describes the author's impressions of participating in the 6th International symposium of swan researchers, which took place October 10–16, 2018 in Tartu (Estonia). Two researchers from Latvia – Dmitry Boiko and Ruslans Matrozis participated in this event with two oral presentations and two posters describing the results of a Mute Swan population study in Riga over the last three decades (1988–2017) as well as Whooper Swan studies in Latvia. During this symposium the results of different studies of swans in 17 countries were presented, including China, USA and Iceland. In total there were about 70 participants. Most of the presentations were devoted to Bewick's Swan studies in a huge breeding and wintering range – from UK to the Chukotka region in the north, and to Japan and China in the south. One of the problems of studying swans in the future is the small influx of young researchers, who could continue the studies that were started some decades ago.